

OSOBY

Peter Altenberg (1859–1919), austriacki pisarz i poeta, ikoniczna postać wiedeńskiej bohemy, znana z oryginalnego sposobu ubierania się i bezkompromisowych poglądów na każdy temat. W 1913 kończy 54 lata.

Lou Andreas-Salomé (1861–1937), niemiecka pisarka i psychoanalityczka, przyjaciółka Nietzschego i Rilkego, w latach 1912–1913 pobiera u Freuda przyspieszony kurs psychoanalizy. W 1913 kończy 52 lata.

Alban Berg (1885–1935), austriacki kompozytor, znany przede wszystkim z oper *Wozzeck* i *Lulu*, wraz z Antonem Webernem i Arnoldem Schönbergiem zaliczany do tak zwanej Drugiej Szkoły Wiedeńskiej. W 1913 kończy 28 lat.

Hermann Broch (1886–1951), austriacki pisarz, słynny przede wszystkim z trylogii *Lunacy*, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli modernizmu. W 1913 kończy 27 lat i debiutuje jako poeta.

Elias Canetti (1905–1994), pisarz, laureat literackiej Nagrody Nobla w 1981. Swoją podróż w Wiedniu w latach 1913–1919 opisał w książce *Ocalony język*. W 1913 kończy 8 lat.

Richard Coudenhove-Kalergi (1894–1972), austriacki polityk, twórca idei zjednoczenia Europy „od Polski po Portugalię”, prawnuk Marii Kalerjis (ukochanej Norwida). W 1913 kończy 19 lat.

Albert Einstein (1879–1955), laureat Nagrody Nobla w 1921, jeden z najwybitniejszych fizyków XX wieku. W 1913 kończy 34 lata, we wrześniu ma wystąpienie na konferencji w Wiedniu.

Zygmunt Freud (1856–1939), twórca psychoanalizy. W 1913 kończy 57 lat, w tym roku rozstaje się z jednym ze swoich najwybitniejszych uczniów, Carlem Gustavem Jungiem, publikuje też swoją pracę z pogranicza psychologii i antropologii społecznej *Totem i tabu*.

Friedrich Hayek (1899–1992), jeden z najbardziej znanych ekonomistów XX wieku, gorący zwolennik liberalizmu gospodarczego, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii (1974). W 1913 kończy 14 lat.

Adolf Hitler (1889–1945), urodzony w Austrii dyktator i zbrodniarz wojenny, w latach 1907–1913 przebywał w Wiedniu. W 1913 kończy 24 lata.

Franz Kafka (1883–1924), urodzony w Pradze legendarny pisarz niemiecki. W 1913 trzydziestoletni Kafka publikuje swoje pierwsze kafkowskie utwory: *Palacza* i *Wyrok*; Wiedeń odwiedza podczas podróży służbowej.

Oskar Kokoschka (1886–1980), prekursor ekspresjonizmu, wybitny malarz austriacki, także autor ekspresjonistycznych dramatów. W latach 1912–1914 związany z wdową po wiedeńskim kompozytorze Gustavie Mahlerze, Alną. W 1913 kończy 27 lat.

Bronisława (Broncia) Koller (1863–1934), urodzona w Sanoku, austriacka malarka związana z wiedeńską Secesją. W 1913 kończy 50 lat; jest uważana za jedną z najwybitniejszych artystek tamtego czasu.

Karl Kraus (1874–1936), austriacki publicysta i dramaturg, kilkakrotnie nominowany do literackiej Nagrody Nobla. Wydaje satyryczno-intelektualne pismo „Die Fackel”, które czyta „cały Wiedeń”. W 1913 kończy 39 lat.

Alma Mahler-Werfel (1879–1964), wdowa po kompozytorze Gustavie Mahlerze, znana jako wiedeńska muza i *femme fatale*, mniej jako kompozytorka, którą także była. W 1913 kończy 34 lata, związana jest wtedy z Oskarem Kokoschką.

Rosa Mayreder (1858–1938), czołowa austriacka pisarka feministyczna, w 1913 pracuje nad książką *Geschlecht und Kultur*, która ma być jej odpowiedzią na słynny bestseller Ottona Weininger. W 1913 kończy 55 lat.

Robert Musil (1880–1942), jeden z najwybitniejszych pisarzy XX wieku, autor nieukończonego cyklu powieściowego *Człowiek bez właściwości*, rozgrywającego się w Wiedniu w latach 1913–1914. W 1913 kończy 33 lata, jest już znany jako autor *Niepokojów wychowanka Törlessa*.

Karl Popper (1902–1994), urodzony w Wiedniu filozof nauki, od 1937 na emigracji, najpierw w Nowej Zelandii, potem w Wielkiej Brytanii. Wprowadził zasadę falsyfikowalności jako metodę demarkacyjną w nauce; niefalsyfikowalna, a zatem nienaukowa była według niego psychoanaliza. W 1913 kończy 11 lat.

Tadeusz Rittner (1873–1921), polski dramaturg, publicysta i powieściopisarz osiadły w Wiedniu, pisze w dwóch językach, jego sztuki grane są w Polsce, w Austrii i w Niemczech. W 1913 kończy 40 lat.

Egon Schiele (1890–1918), czołowy przedstawiciel austriackiego ekspresjonizmu, protegowany Gustava Klimta. W 1913 kończy 23 lata.

Arthur Schnitzler (1862–1931), austriacki pisarz i dramaturg, czołowy przedstawiciel wiedeńskiego modernizmu. W 1913 kończy 51 lat.

Arnold Schönberg (1874–1951), jeden z najbardziej znanych kompozytorów XX wieku, prekursor muzyki atonalnej, nauczyciel Berga i Weberna. W 1913 kończy 39 lat.

Józef Stalin, czyli Iosif Wissarionowicz Dżugaszwili (1878–1953), sowiecki dyktator, w okresie poprzedzającym pierwszą wojnę światową jeden z ulubieńców Lenina, który w styczniu 1913 wysłał go do Wiednia.

Bertha von Suttner (1843–1914), austriacka pisarka, czołowa postać ruchu pacyfistycznego (pokojowa Nagroda Nobla w 1905). W 1913 kończy 70 lat.

Karol Szymanowski (1882–1937), jeden z największych polskich kompozytorów, w latach 1911–1914 mieszka w Wiedniu wraz z dyrygentem Grzegorzem Fitelbergiem. W 1913 kończy 31 lat.

Georg Trakl (1887–1914), najwybitniejszy austriacki poeta ekspresjonistyczny, w 1913 kończy 26 lat, ukazuje się wtedy pierwszy zbiór jego poezji.

Lew Trocki, czyli Lew Dawidowicz Bronstein (1879–1940), rosyjski rewolucjonista, jeden z twórców ZSRR, w późniejszym okresie oponent Stalina, na jego rozkaz zamordowany. W 1913 jako trzydziestoczterolatek jest już znany i utalentowanym publicystą, w Wiedniu przebywa do wybuchu wojny.

Anton von Webern (1883–1946), austriacki kompozytor zaliczany do tak zwanej Drugiej Szkoły Wiedeńskiej. W 1913 kończy 30 lat.

Ludwig Wittgenstein (1889–1951), jeden z największych filozofów XX wieku, w 1912 rozpoczyna studia w Cambridge pod kierunkiem Bertranda Russella. W grudniu 1912 przyjeżdża do Wiednia w związku z chorobą ojca. W 1913 kończy 24 lata.

Stefan Zweig (1881–1942), pisarz austriacki, znany przede wszystkim z opowiadań i nowel (*Amok*, *Nowela szachowa*, *24 godziny z życia kobiety*). W 1913 kończy 32 lata.

Ponadto występują duchy:

zmarłego w 1911 wybitnego kompozytora i dyrygenta **Gustava Mahlera** oraz nieżyjącego od 1903 filozofa **Otona Weininger**a, autora czytanego w całej Europie bestselleru *Płeć i charakter*.

Styczeń

1

„W Wiedniu jest jakaś bierna, uśmiechnięta gościnność. Nie robi na pozór nic, żeby człowiekowi było tu dobrze [...]. Ot tam są hotele... jeśli masz pieniądze – tam Prater... jeśli masz humor – tu dużo ładnych dziewcząt, jeśli masz szczęście. Rób co chcesz, albo nie rób nic. Podoba ci się? To nic dziwnego [...]. Nie podoba się? Mój kochany, jest pół tuzina dworców... Możesz pojechać na północ albo na południe, gdzie zechcesz [...]”.

Tak właśnie przeszło sto lat temu reklamował Wiedeń dramaturg i publicysta Tadeusz Rittner. Karol Szymanowski chyba myślał podobnie. Trafił tu w maju 1911 nie z Galicji, ale z rozświetlonej słońcem Taorminy. Pierwsza wyprawa na Sycylię miała pozostać w nim na długo, to właśnie wtedy zdał sobie w końcu sprawę, że kobiety nigdy nie będą jego pasją. Na ironię zakrawa więc, że właśnie w Wiedniu Szymanowski wdał się w tak nietypowy dla siebie romans z czternastoletnią Dagmar, córką znanego pianisty Leopolda Godowskiego. Kokieteryjna Dagmar zrobiła zresztą spore wrażenie także na Arturze Rubinsteinie: „podobna była do perskiej miniatury [...] – pisał z wyraźnym rozmarzeniem – ciężkie czarne warkoczki, oczy

w kształcie migdałów, ładny nosek, pełne kształtne wargi sprawiały, że jak na swoje lata wyglądała poważnie [...]”. Mężczyźni zaczęli wkrótce rywalizować o względy dziewczynki, która jednego pociągała zapewne swoją niewinną jeszcze kobiecością, drugiego androgynicznym wdziękiem, a wszystko skończyło się, tak jak musiało: małym skandalem.

Choć stosunki Karola z rodziną Godowskich gwałtownie ochłodły, nie mógł chyba narzekać na brak powodzenia. Był przystojnym mężczyzną o wielkim osobistym uroku i wyrafinowanej elegancji. Wspominając go, Anna Iwaszkiewicz, żona Jarosława, który był kuzynem Szymanowskiego, pisze o „subtelnym uśmiechu misternie zarysowanych ust” i intensywnym spojrzeniu wielkich szafirowych oczu. Witkacy, który znał Szymanowskiego dobrze i portretował go kilkakrotnie, nabijał się jednak z jego manierycznego sposobu mówienia, pisząc, że ma „głosik metafizycznego władcy krainy jakichś hiperefebów nie z tego świata”.

Do Wiednia przyjechał Szymanowski z przyjacielem Grzegorzem Fitelbergiem, który przymierzał się do objęcia posady dyrygenta w prestiżowej Hofoper, gdzie dyrektorem jeszcze tak niedawno był Gustav Mahler. Swoje znakomite zakotwiczenie w wiedeńskiej rzeczywistości obaj zawdzięczali w dużym stopniu księciu Władysławowi Lubomirskiemu, który był nie tylko hojnym mecenasem, ale również wielkim miłośnikiem muzyki. Kochał ją miłością prawie tak wielką, jak wyścigi konne, a co ciekawe, także trochę komponował, choć zawsze pod pseudonimem. Dzięki wsparciu „Władzia”, jak go między sobą nazywali, od 1912 mogli mieszkać w ekskluzywnym, pięciopokojowym apartamencie przy Allegasse 4 (dziś Peniglgasse 4–6), w samym sercu Wiednia, naprzeciw bocznego wejścia do Karlskirche.